

Denne fil er hentet fra Handelshøyskolen BIs åpne institusjonelle arkiv BI Brage
<http://brage.bibsys.no/bi>

***Kvinnefrigjøring og krig - en selvmotsigelse? FNs
sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og kvinners rettigheter i Afghanistan***

**Berit von der Lippe
Handelshøyskolen BI**

**Kirsti Stuvøy
Høgskolen i Lillehammer**

Dette er siste forfatterversjon etter fagfelleevaluering, før publisering i

Nytt norsk tidsskrift, 30(2013)1:41-52

Tidsskriftets forlag, Universitetsforlaget, tillater at siste forfatterversjon legges i åpent publiseringsarkiv ved den institusjon forfatteren tilhører. Denne fil er lagt ut 10/2012.

Kvinnefrigjøring og krig – en selvmotsigelse?

FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 og kvinners rettigheter i Afghanistan

Berit von der Lippe *berit.v.d.lippe@bi.no*

professor, Handelshøyskolen BI

Kirsti Stuvøy *kirsti.stuvoy@hil.no*

førsteamanuensis, Høgskolen i Lillehammer

Flere tiår med feministisk aktivisme kan sies å ha satt sine spor i internasjonal politikk. Et eksempel er å finne i FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325. Afghanistan har blitt en testcase for denne resolusjonens kvinnepolitiske siktemål. Søkelyset her rettes inn mot denne resolusjonen og hvordan den vil kunne virke inn på kvinners liv og rettigheter. Vi kritiserer måten hensynet til kvinner og kvinners rettigheter blir brukt i begrunnelser for krig eller militære intervensjoner, og problematiserer forestillinger om likestilling som synes mer innrettet mot å legitimere vår egen maktbruk enn mot å forstå de lokale maktforhold som påvirker kvinners liv og resolusjonens effekter.

PÅ 1990-TALLET fikk kvinner og sikkerhet økt oppmerksomhet i internasjonal politikk. Dette skulle føre til forankring av verdier som likestilling i arbeidet til det øverste organet for internasjonal fred og sikkerhet, FNs sikkerhetsråd. Og det skulle selvsagt gjenspeiles i praksis. I oktober 2000, temmelig nøyaktig ett år før 'krigen mot terror' begynte, vedtok Sikkerhetsrådet resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Resolusjonen markerte et brudd med det tradisjonelle 'protection scenario', der menn skulle beskytte 'kvinner og barn'. Kvinners erfaringer med krig skulle ifølge resolusjonen nå vektlegges. Kvinners rolle som aktører i fredsforhandlinger ble understreket. Afghanistan kom til å bli en første test, en premiere så å si, for resolusjonen og dens erklærte kvinnefrigjørende potensial.

Norge som foregangsland på likestilling internasjonalt har fulgt opp resolusjonen gjennom å styrke kvinneagendaen i Afghanistan-krigen, ikke minst ved økonomisk støtte og bidrag til både

utdanning og sykehus med særlig fokus på jenter og kvinner. Samtidig har norske politikere satset på – og framhevet betydningen av – økt kvinneandel i Forsvaret. Videre inkluderes kvinners rettigheter ofte når kriger skal begrunnes. Satt på spissen framholdes det at militære operasjoner gagnar likestilling. Feminister i mange vestlige land, også norske kvinnelige politikere, har sammen med enkelte fredsforskere ivret etter å frigjøre afghanske kvinner gjennom å støtte oppunder Operation Enduring Freedom, Operasjon Langvarig Frihet (se Lippe 2012. Se også Cloud 2004 og Cooke 2002). Kjønnsperspektivet har blitt en norsk 'merkesak' – en tilnærmet merkevare – på linje med det norske fredsenngasjementet. Når vi spør om FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet kan bidra til å svekke – ikke styrke – kvinners rettigheter, er det fordi vi mener det er nødvendig å problematisere måten kjønn knyttes til 'internasjonale operasjoner' og norsk 'fredspolitik'.

Vi går tre skritt i vår analyse: Først tar vi utgangspunkt i sammenkoblingen av feminisme og militær maktbruk og hva det er vi gjør i Afghanistan. Dernest rettes søkelyset mot ideen om at frigjøring av kvinner i andre og fremmede land kan skje med militær maktbruk – samtidig som en rekke andre overordnede mål realiseres. En form for retorisk harmonisering av 'kvinnefrigjøring' og 'militær maktbruk' finner sted, og 1325 vil, som resolusjoner flest, lett kunne koopteres – kapres. Effekten kan dessuten være at feministiske motstemmer uteblir. Dernest, og i et tredje skritt, drøftes spriket mellom feministisk inspirert freds-, frihets- og beskyttelsesretorikk og det som skjer på bakkenivå i virkelighetens ofte brutale verden. Med dette vil vi belyse konsekvenser av krig og samtidig løfte fram det problematiske, for ikke å si nærmest selvmotsigende, ved å koble militære operasjoner til kvinnefrigjøring.

Men først en kort presentasjon av resolusjonen, der vi peker på hvordan gode intensjoner kan få negative utslag i lys av de maktforhold denne type tekster blir en del av.

Resolusjon 1325 og makt i internasjonal politikk

Hovedintensjonen med Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 er at alle medlemsland fokuserer på og tar hensyn til kvinners roller på alle nivåer i såkalte fredsopprettende operasjoner, og at kjønnsperspektivet skal inngå som en 'naturlig' del av disse.¹ Resolusjonen ses på som en milepæl ikke bare på grunn av kjønnsperspektivet, men også fordi kvinner gis aktørstatus i spørsmål knyttet til internasjonal fred og sikkerhet. I resolusjonens innledende del stadfestes det at Sikkerhetsrådet «(...) *bekrefter på ny* kvinnes viktige rolle ved forebygging og løsning av konflikter og i fredsbyggende virksomhet, og (...) *understreker* betydningen av deres deltakelse på lik linje med menn og deres fulle engasjement i all innsats for å opprettholde og fremme fred og sikkerhet, samt behovet for å styrke

deres rolle i beslutningsprosesser knyttet til konfliktforebygging og konfliktløsning.»² Som aktører skal kvinner ifølge resolusjonen delta på alle nivåer: i det preventive arbeidet, under konflikten og i fredsforhandlinger, samt i postkonfliktfasen. Det er dette som kalles «gender mainstreaming», og «gender mainstreaming» skal gjennomføres i FN-organisasjonen og i statene som er bundet av resolusjonen i kraft av sitt medlemskap i FN.³ Også på det lokale nivå skal kvinners rolle styrkes gjennom «tiltak som støtter lokale kvinners fredsinitiativ og lokale prosesser for å løse konflikter, og som trekker kvinner med i alle gjennomføringsmekanismene i fredsavtalen.» Disse ulike aktørrollene framheves, samtidig som kvinners (og barns) spesielle behov for beskyttelse understrekes i resolusjonen gjennom krav til «særlige tiltak for å beskytte kvinner og jenter mot kjønnsbasert vold, særlig voldtekt og annen form for seksuelt misbruk, og all annen form for vold i situasjoner med væpnet konflikt.» Resolusjonen vektlegger slik både kvinner som aktører i konfliktløsning og kvinners behov for beskyttelse i krig.⁴ I tillegg til «beskyttelsesretorikken» gir resolusjonen kvinner altså en rolle som fredsskaperne (se Cohn 2008: 198ff).

Å inkludere kvinner på alle nivåer i FNs arbeid for fred og sikkerhet internasjonalt, bygger på en likhetstenkning der kvinner og kvinners kvalifikasjoner skal verdsettes på lik linje med menns.⁵ Ifølge Cynthia Cockburn (2011) vil et slikt likhetsprinsipp i praksis ofte innebære at kvinner får lov til å bli generaler og forsvarsministre, men må akseptere den maskuline militære kulturen og rådende sikkerhetspolitikk. Dette lever kanskje opp til krav om formell likhet, men innebærer langt fra reell likestilling. Denne forenklete likhetstenkningen kombineres så med en like problematisk idé om at kvinner dels trenger særlig beskyttelse, dels har 'naturlige' egenskaper som fredsskaperne. Denne forskjellsfeminismen gjør kvinners deltakelse til en funksjon av en 'kvinnelig' identitet som fredsskaper og 'hun som må beskyttes' – og visker bort forskjeller kvinner imellom (se Cohn 2008: 202). Beskyttelsesmotivet framkommer for eksempel i resolusjonens vektlegging av kvinner og barns særskilte beskyttelsesbehov i krig (menn nevnes ikke), og er knyttet til tradisjonelle kjønnshierarkiske ideer om sikkerhet (protection-scenariet). Ideen om en særlig kvinnelig «fredsskaperidentitet» vil typisk inkludere noen kvinner mer enn andre, og representerer naturligvis ingen allmenn inngang til hva kvinner og det kvinnelige (for evig) er og bør være.

I praksis omsettes så resolusjonen i forbindelse med krigen i Afghanistan i form av en rekke tiltak. Disse iverksettes av sentrale internasjonale aktører, av stater, FN og FNs underorganisasjoner, og har også blitt forankret i arbeidet til internasjonale ikke-statlige organisasjoner (NGOer). Norge vedtok i 2010 sin andre handlingsplan for resolusjonen. I denne inngår kurs om kjønnsroller i regi av Forsvaret. En egen rådgiver med kjønn som spesialfelt, en såkalt 'gender advisor', har dessuten vært på plass i den norske kontingenten i Afghanistan siden 2009. Samtidig har FN utviklet manualer og

evalueringsformer for å strømlinjeforme implementeringen av resolusjonen. NGOer følger også opp med kvinnerelaterte prosjekter på grasrota, som for eksempel i Afghanistan. Og i Sikkerhetsrådets drøftinger er spørsmålet om seksualisert vold løftet opp på høyeste nivå.⁶

Når kvinne- og kjønnsproblematikk på denne måten kontinuerlig framheves i spørsmål om internasjonal sikkerhet, kan dette tolkes på minst to måter: Dels som en genuin årvåkenhet med hensyn til problematikken, dels som rene retoriske øvelser. For hva betyr velmenende filantropi i det geopolitiske maktspeilet? Carol Cohn kaller denne type likestillingsperspektiv for en slags 'late intervention' – 'sen intervensjon'; altså et perspektiv man inntar først når krigen allerede er iverksatt og som dermed ikke utfordrer tenkning om og legitimering av krig (Cohn 2008: 198). Dette bidrar, ifølge Cohn, snarere til å opprettholde Sikkerhetsrådets praksis, nemlig en verden bestående av stater som forsvare stater sikkerhet med militære midler. Og, tilføyer hun lakonisk: «Å la noen kvinner få posisjoner som aktører i enkelte beslutningsorganer, er en liten pris å betale for å kunne opprettholde eksisterende militærstrategi» (ibid.: 203).⁷

De som er en del av maktspeilet og maktbruken vil forsvare stater sikkerhet med militære midler, og velger oftest å ikke se eller prøve å forstå maktstrukturene de inngår i fordi disse tas for gitt. Denne maktformen, som Pierre Bourdieu kaller symbolsk makt, makten til å definere hva som skal og ikke skal problematiseres og kritiseres, fungerer fordi den ikke stilles spørsmål ved. Den symbolske makten naturliggjør så å si hva som er riktig å gjøre i en gitt situasjon (Bourdieu 1991 [1977]). Maktbruken knyttet til resolusjonen vil i liten grad registreres fordi den preger forståelsen av situasjonen. Den symbolske makten framstår ikke som makt for de som er involvert. Om den erkjennes, oppleves den som legitim og tilnærmet naturlig. Yves Dezalay og Bryant G. Garth (1996; 2002) fortsetter i et liknende spor når de påpeker at heller ikke aktører som humanitære og ikke-statlige aktører i internasjonal politikk kan betraktes som interesseløse og uavhengige av internasjonale maktforhold. Dezalay og Garth har problematisert det som kan oppfattes som slike aktørers progressive reformagendaer og som etter deres syn er preget av en blindhet: «Deltakere i denne type prosjekter som skal eksportere sosialt progressive eller på andre måter reformorienterte agendaer, har en tendens til å være preget av en delvis blindhet som er strukturelt bestemt av hvem de er og deres sterke overbevisning om sin rolle» (Dezalay og Garth 2002: 4). Aktørene, som iverksetter internasjonale strategier, befinner seg i maktstrukturer som er basert på bestemte verdier knyttet til bestemte interesser. Det er altså ikke snakk om interesseløse aktører, men aktører hvis tilknytning til maktbruk i internasjonal politikk må undersøkes.

Feminisme og militær maktbruk – taushetens retorikk

Selve kjernen i Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 er altså å inkludere kvinner i 'fredsbygging' i alle faser fordi de kan utgjøre en forskjell. Kvinner kan utgjøre en forskjell både fordi de er individer med rettigheter og talenter på lik linje med menn (likhetsfeminisme), men ikke minst fordi de er forskjellige i kraft av sitt kjønn – et argument som kan gjenfinnes i forskjellsfeminisme. Kvinner generelt synes å utgjøre et forunderlig imaginært og enhetlig fellesskap. Tausheten om etnisitet, klasse eller maktforhold er talende – det gjelder i resolusjonen så vel som i dominerende politisk retorikk. Denne tausheten utfordres av de ulikheter som preger kvinners livsvilkår og erfaringer på tvers av lokale, rurale og religiøse skillelinjer.

Et kjapt blikk på en kronikk Anne-Grete Strøm-Erichsen skrev på kvinnedagen for noen år siden (*Aftenposten* 8.3.2006), er symptomatisk for de retoriske grep hun og andre norske politikere har anvendt med hensyn til den nevnte resolusjonen – norsk 'engasjement' i Afghanistan og krigsdeltakelse for øvrig. Strøm-Erichsen skriver: «Vi lanserer derfor i dag Regjeringens handlingsplan for gjennomføring av resolusjon 1325 og vil intensivere innsatsen både for å øke kvinners deltakelse i *sivile og militære fredsoperasjoner, i fredsmekling og i fredsbygging*, og for å styrke beskyttelse av kvinners *menneskerettigheter* i konfliktrammede områder.» Selv etter mer enn fem års krig i Afghanistan handler det om fred, fredsoperasjoner og fredsmegling. I dette fredfulle landskapet blir både beskyttelse og frigjøring av kvinner en 'naturlig' effekt av den norske deltakelsen – og dermed også en selvfølge. Hun forteller videre at Norge skal være en tydelig *fredsnasjon* og føre en politikk som fremmer rettferdighet mellom kjønnene, også i global sammenheng. Og, understreker hun: «Vi vil holde orden i eget hus, og være pådriver og vaktbikkje internasjonalt. Gjennomføring av resolusjon 1325 bør være en norsk merkesak i arbeidet for fred og utvikling (...).» Her, som ellers i den norske velmenende filantropiske innpakning, sidestilles sivile og militære operasjoner. Uttrykket *militære fredsoperasjoner* synes å framstå som et entydig gode og glir harmonisk inn i teksten, nærmest som en lovtale til norsk utenriks- og forsvarspolitik, rettere sagt kvinnefrigjørende fredspolitik.

Når Strøm-Erichsen et annet sted spør, det vil i praksis si forklarer oss lesere, hvorfor det bør være flere kvinner i militærtjeneste, svarer hun selv: «Den viktigste faktoren er at kvinner er kvinner, og dermed har en komplementær kompetanse som menn ikke har eller kan få om de trener og øver aldri så mye! Å være kvinne er en kompetanse i seg selv, og jeg er sannelig ikke sikker på at *alle* ser denne verdien.»⁸ Som grunnlag for å inkludere kvinner framheves det her at kvinner er forskjellige (forskjellsfeminisme) fra menn, og kvinner som sådan framstår som en enhet. Afghanske kvinner

framstår ikke ett sted i kronikken – eller i andre tekster/taler der resolusjonen inngår – som potensielle aktører, slik resolusjonen jo også åpner for. Å tenke seg at afghanske kvinner og menn ser på kvinnelige soldater som okkupanter og fiender, åpnes det heller ikke opp for – hverken i denne kronikken eller i andre tekster der norske politikere løfter fram kvinneperspektivet (Lippe 2012).

Kvinneres innsats antas å være motivert av universelle idealer om fred og rettferdighet snarere enn lojalitet til andre interesser, det være seg stammetilhørighet, etnisk tilhørighet, nasjonale eller politiske preferanser. Det er denne kunnskapen – egenskapen nærmest – kvinner skulle besitte, som er sentral å få med i fredsprosesser. Dermed vil målsetningen om å inkludere kvinner nesten automatisk øke effektiviteten i tråd med resolusjonens kvinnefrigjørende intensjoner. Her tegnes bildet av kvinnen og kvinnelige adferdsmønstre i internasjonal politikk. Kvinner isenesettes som interesseløse aktører med antatt iboende egenskaper som automatisk forbedrer fredsprosesser. Når FN i økende grad har gått over til en foretaksmodell, mener Sheri Lynn Gibbings at det er denne aktørtypen man ser for seg. For å begrunne kvinners kvalifikasjoner til å delta i fredsoperasjoner, presenteres et bilde av kvinner som arbeider på tvers av skille- og konfliktlinjer i samfunnet – og tilsynelatende hevet over disse (Gibbings 2011: 531). Det er lite rom for de ulike erfaringer kvinner måtte ha, også med konflikt. Gibbings har samtidig observert at ideen om anti-militarisme, som tradisjonelt har vært sentral for kvinners aktivisme i internasjonal politikk, har måttet vike for et fokus på et positivt og oppløftende FN-språk – en spesifikk filantropisk feminisme-retorikk, videreført av svært mange vestlige politikere, uavhengig av kjønn. Resultatet er at kjønnsperspektivet framstår som et instrument eller verktøy innenfor rammen av FNs/Sikkerhetsrådets forståelse av militær maktbruk.

Kooperingsargumentet

I de situasjoner der kvinners undertrykkelse blir et argument for bruk av militær makt som kobles sammen med andre argumenter og motiv for å bruke militær makt, har dette visse konsekvenser: gjennom kooptering kan kvinneperspektivet undermineres fordi begreper transformeres eller tømmes for innhold. Begreper om kvinners menneskerettigheter, inkludert de vi finner i resolusjon 1325, framstår som så innlysende positive at når disse først er formulert og innskrevet i dokumenter og traktater, vil de lett bli stående som alibi. Eller med Maria Stratigakis ord: «Det er vanskelig å mobilisere mot krav som langt på veg framstår som ens egne – selv om disse ikke lenger blir brukt slik de opprinnelig var ment» (Stratigaki 2004: 36; se også Lippe 2012: 25–33; Lippe; Värynen 2011). Derfor blir det desto viktigere å spørre om denne militære maktbruken har de ønskede effekter på kvinners situasjon og rolle slik at det bidrar til frigjøring. Og hva er egentlig kvinners frigjøring? Vi

kjenner striden om likestillingens innhold fra debatter i vårt eget samfunn. Fra et slikt ståsted, der militære intervensjoner kan ses som kvinnefrigjørende, blir det mindre interessant å vurdere hvordan afghanske – og andre ikke-vestlige – kvinner ser på 'frigjøring'. Og det mangfoldet som fins i både tenkning og opplevelse av 'frigjøring', blir nærmest uinteressant.

Kooperingen er den prosessuelle og gradvise endringen av begreper som kvinners rettigheter. Forestillinger knyttet til det frigjørende potensialet i kvinners rettigheter kan gjennom koopering lett underlegges politiske og militærstrategiske interesser – kanskje uten at alle aktørene er seg dette bevisst. Kooperingen skjer parallelt med at kvinners deltakelse i regulære militære styrker styrkes, kvantitativt gjennom kampanjer for økt rekruttering av kvinner, og retorisk i form av handlingsplaner.

Kvinner i maktposisjoner er, som mange vil vite, talerør for denne kvinnelige slagsiden av militær maktbruk. Blant eksemplene er USAs utenriksministre Condoleezza Rice og Hillary Clinton, og våre egne Anne-Grete Strøm-Erichsen og Grete Faremo. Når disse stemmene i liten grad imøtegås av feministiske motstemmer, kommer kvinner i maktposisjoner lett til å framstå som talspersoner for kvinner flest. Det er uheldig, synes vi, fordi her er det nødvendig med debatt om de normer og verdier som gjør seg gjeldende gjennom maktbruk. Dette etterlyses også av Kristian Berg Harpviken og Inger Skjelsbæk (2010) i artikkelen «Tilslørt fredspolitikk», der de ber om en klargjøring av de normer som ligger til grunn for norsk fredspolitikk. 'Fredsensengasjementet' er forbundet med stor risiko og er vanskelig å lykkes med. For å kunne håndtere de mange dilemmaene i utenrikspolitikken, er en avklaring av det normative ståstedet nødvendig, understreker de to PRIO-forskerne (Harpviken og Skjelsbæk 2010: 385) – og hevder å ville avklare og få bort tåken som tilslører fredspolitikken.

Når de i artikkelen velger å velge bort kjønnsperspektivet, tilslører de den problematiske – umulige? – balansegangen mellom Norges NATO-tilhørighet og ivaretagelsen av fredsensengasjementet, fordi kjønnsperspektivet inngår som en integrert del av dette engasjementet. utfordringer som oppstår når slike idealer skal danne grunnlag for handling i konkrete situasjoner preget av maktforhold, interessekonstellasjoner og «vestlig diskurs», kan og bør ikke overses. Idealet, eller det Harpviken og Skjelsbæk kaller ideelle fordringer i norsk fredspolitikk, tåkelegges når kjønnsperspektivet, Norges merkesak, forties. Dermed legger begge fredsforskerne seg tett opp til perspektivet som kjennetegner norsk forsvarspolitikk – og retorikk – for øvrig: Kjønnsperspektivet kan velges bort på basis av ideen om en type likestilling 'vi' tar for gitt og som et entydig gode. Resolusjonens intensjon, som hovedsakelig var rettet hen mot 'de andre', kvinner som skulle frigjøres, fordrer et blikk der 'det vestlige øyet' rettes inn mot seg selv og problematiserer sitt eget synsfelt.

1325 på grasrota i Afghanistan

I kulturer og samfunn der menn anses å være – og er – sentrale aktører i det offentlige rom, og muligheten til å innta denne type posisjoner er tett knyttet til maskulin identitet, vil okkupasjon fra fremmede lands styrker oppleves som en trussel mot nettopp egen maskulin identitet – og ære. Det er derfor viktig å spørre hvordan «1325-tiltak» oppfattes av (mange) afghanere, og dette er vårt fokus her. Kan det være at 1325 legitimerer og styrker det tradisjonelle bildet av Vesten og Vestens dominans i internasjonal politikk? Kan det også være at likestillingsagendaen forverrer kvinners rettigheter nettopp fordi agendaen oppleves truende for identiteten til mange afghanske menn? Denne type spørsmål er i våre øyne viktig å reise og drøfte. Om – eller når – dette ikke gjøres, lukker man øynene for mange afghaneres opplevelse av og erfaring med 'vår fredsinnsetts'. Taushetens retorikk, her stemmer som stenges ute, er tydelig til stede i legitimeringen av norsk filantropisk omsorgs- og beskyttelsesretorikk.

På bakkenivå, altså der liv leves, ødelegges eller tas, spiller kjønn alltid en stor rolle – ikke minst i krig og i kjølvannet av krig. Afghanistan er selvsagt intet unntak, og er tvert om et eklatant eksempel på noe av det motsetningsfulle innvevd i kombinasjonen av militærmakt og den nevnte resolusjonen. Den afghanske historien har vist at ethvert forsøk på å frigjøre afghanske kvinner har vært kontraproduktivt: «Etter mer enn hundre år med tiltak for å frigjøre kvinner, etterfulgt av voldelige og voldsomme tilbakeslag, er det stor sannsynlighet for at man i dag vil kunne ende opp med samme negative resultater», skriver Gilani (2008: 66). Vilåårene for praktisering av noe som minner om likestilling og sikkerhet for kvinner, er meget skrinne. Ungjenter som prøver å rømme fra sine gamle påtvungne ektemenn, risikerer livet og blir – i beste fall? – fengslet. «Umoralske» handlinger, som det å flykte fra ektemenn, er kriminelt i minst like høy grad som tidligere. Det samme gjelder voldtatte jenter/kvinner uansett alder. Å bli voldtatt anses fremdeles som umoralsk og dermed kriminelt. I 2012 har det vært flere rapporter om økt vold mot kvinner (RAWA 2012; FN/UN Women 2012). Abirafeh har skrevet om 'remaskulinisering' av afghanske menn – opplevelse av tapt ære som bidrar til økt privat vold (2007: 67. Se også Dupree 2002). Metodene mange menn benytter seg av for å hevde sin maskulinitet, kompenserer for manglende muligheter til å framvise, samt oppleve, en identitet som mann, og ser ut til i økende grad å resultere i vold mot kvinner – privat eller politisk (Abirafeh 2007). Årsakssammenhengene er selvsagt komplekse når økt voldsbruk skal forklares. Samtidig utgjør nettopp voldsbruk en viktig faktor i den lokale konteksten der 1325 søkes implementert – en kontekst man neppe bør eller kan se bort fra.

Norge har i Afghanistan bidratt til at skoler, jenteskoler ikke minst, er bygget; det samme har blitt gjort med helsestasjoner, beregnet spesielt for kvinner og barn. En av de siste rapportene om denne type empiri, den såkalte The High Stakes-rapporten (2011), utført blant annet i samarbeid med Oxfam og Care International, hevder at store deler av satsingen på utdanning nå er truet, både fordi man i forberedelsen av den vestlige tilbaketrekningen har satset mest på militær oppbygging av afghanske tropper og fordi brenning og ødeleggelse av skoler pågår i økende omfang. I 2009 ble 90 skoler angrepet hver måned. Trusler mot og drap på skolebarn og lærere trappes opp systematisk. Dermed uteblir stadig flere jenter fra undervisningen eller de slutter etter kort tid. Det fortelles videre at det afghanske utdanningssystemet er i ferd med å ødelegges på grunn av manglende bevilgninger både med hensyn til infrastruktur, for eksempel lærerutdanning og utdanning av helsepersonell, samt økt usikkerhet generelt og for kvinner spesielt. Det kan derfor stilles kritiske spørsmål til vestlige fortellinger om utdanning som et godt – eller det gode – eksempel på oppbyggingen av Afghanistan. Korrupsjon løftes fram som ytterligere en av årsakene til å være nøktern i vurderingen. (Se også rapporter fra Amnesty International 2012.)

Lokalt, der denne utviklingen/«empirien» oppleves, er assosiasjonene til den internasjonale agendaen sentrale og hemmende. For eksempel belyser Gilani hvordan NGOer, menneskerettighetsorganisasjoner og andre utenlandske 'hjelpere' inntar rollen som farsfigurer og bærere eller læremestre av moral. Og mange av disse 'læremestrene' er kvinner fra vestlige land (2008: 67). Dette, hevder Abirafeh, bryter med en tradisjon der det trass i visse forskjeller blant afghanske menn mht. kvinnespørsmål, er den afghanske mannens oppgave å disiplinere kvinner og barn, ikke oppgaven til utenlandske 'frigjørere' eller 'hjelpere' (Abirafeh 2007: 122). Astri Suhrke trekker i sin bok *Eksperimentet Afghanistan* (Suhrke 2011) fram at dette «eksperimentet» har indre motsetninger i det at krigen er militær og fredsoppbyggingen må være politisk. Spørsmålet er hvordan legitimiteten til det nasjonale afghanske styret kan styrkes. Når utlendinger fungerer som pådrivere i det pågående afghanske statsbyggingsprosjektet, fratras afghanerne muligheten til å bruke nasjonalisme som legitimerende faktor. Dette er også utgangspunktet for Gilanis artikkel. Hun vektlegger nettopp hvor viktig det er for afghanske menn å gjenoppbygge og reetablere sin nasjonale identitet, og mener vestlige fortellinger har underkommunisert tanken om en relativt enhetlig afghansk nasjonal identitet.

Både etnisk og nasjonal tilhørighet, samt klasse og lokale maktforhold, preger afghanske menns (og noen kvinners) arbeid for økt statlig legitimitet i Afghanistan. Hva slags ansvar har vi i denne sammenheng eksempelvis for kvinnegrupper som vi har støttet?⁹ I deres hverdag er makt og kjønn betydningsfullt for deres politiske virke. Framskritt for kvinners rettigheter i Afghanistan har

kommet samtidig med krigen og volden med og mot utenlandske aktører som har skapt nye konflikter og aggressive reaksjoner mot kvinner.

1325 innehar potensial til å være en ressurs for å øke kvinners posisjon og innflytelse i samfunnet, men suksessen man kan knytte til feministisk aktivisme, der kvinners rettigheter, demokrati og sikkerhet koples sammen med militære intervensjoner/krigføring, er en sammenkopling som neppe tjener kvinners rettigheter i det lange løp. 1325 blir en del av den overordnede 'fredsoperasjonen' og vil kunne styrke dens legitimitet – selv når sexistiske praksiser avdekkes.¹⁰

Feministisk alibi og velmenende altruisme

Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 er et eksempel på en internasjonal sikkerhetspolitikk som gir kvinner både posisjoner og stemmer man skal lytte til. Ansvaret for iverksettingen og gjennomføringen av dette fokuset ligger hos statene som er FNs medlemsland. Flere aktører i internasjonal politikk, i første rekke FNs eget apparat, men også NGOer, tenketanker, feminister og andre individer, er sentrale i denne filantropiske fredspolitikken.

Resolusjonen har i våre øyne sin legitimitet i en idé som det kan være problematisk å stille seg kritisk til. Nettopp derfor fungerer den som en slags 'feministisk alibi'. Siden 2000 har en rekke resolusjoner med kjønnsperspektiv blitt vedtatt av FNs sikkerhetsråd. Afghanistan er en testcase for den mest kjente og antatt viktigste, resolusjon 1325, i internasjonal sikkerhetspolitikk. Den er viktig å løfte fram, for samtidig å rette skytset mot hvordan denne resolusjonen – og andre FNs sikkerhetsrådsresolusjoner, deriblant resolusjon 1973 som legitimerte angrepet på Libya i 2011 med ideen om Responsibility to Protect (R2P) – kan anvendes for å tilsløre maktbruk i internasjonal politikk. Og sågar ikle maktbruken feministiske gevanter.

Begrepet symbolsk makt har vært vårt utgangspunkt for å sikte inn gode intensjoner og progressive program i internasjonal politikk. Vi ser den problematiske kombinasjonen av kvinnefrigjøring og krigsdeltakelse i lys av maktforhold, og stiller spørsmål ved vår evne til å se og forestille oss hvordan vår omsetting av 1325 om kvinner, fred og sikkerhet er integrert i en vestlig hegemonisk diskurs (Lippe 2012). Ideen om at kvinner i kraft av sitt kjønn og sine individuelle egenskaper skal bidra i norsk 'fredsbygging' i Afghanistan og gjøre 1325 til en norsk merkesak, skjer *samtidig* som situasjonen preges av tilspissede fronter og konfrontasjoner mellom okkuperte og okkupanter – og ikke minst mellom ulike afghanske etniske grupper. Likestilling sett med 'våre' øyne får konsekvenser for den politiske situasjonen i Afghanistan. Effekten av virkemidler grunnet i vårt

normative ståsted må vurderes i lys av maktforhold i det internasjonale 'engasjementet' på alle nivåer.

Kjønnsperspektivet som følger Norges 'fredspolitik' i Afghanistan i dag, er i våre øyne et feilskjær. En fredspolitik trenger ikke bare et normativt ståsted, men aller mest trengs en forståelse av de maktforhold som omgir det man velger å kalle fredsprosjekt – eventuelt også internasjonale engasjementer. I «Unveiling Imperialism» (2005) skriver Stabile og Kumar om 'vestlige beskyttelsesscenarioer'. De hevder, i tråd med andre forskere innen postkoloniale studier, at disse «beskyttelsesscenarioene» sammenfaller med et tradisjonelt kvinnesyn, der kvinnekroppen blir viktigere enn kvinners egne fortellinger om egne liv og samliv – med menn. Velmenende tiltak samt velmenende retorikk og filantropi til tross, resolusjonen synes å bidra til objektivering av 'de andre' der "vi" blir stemmen som lav- eller høymælt forteller at 'vi hjelper dem'.

Litteratur

- Abirafeh, L. (2007). «Freedom is Only Won from the Inside: Domestic Violence in Post-Conflict Afghanistan». I M. B. Alkhateeb og S. E. Abugideiri (red.), *Change From Within: Diverse Perspectives on Domestic Violence in Peaceful Communities* (s. 117–132). Great Falls, VA: Peaceful Families Project.
- Amnesty International (2012). «Amnesty International Hosts 'Shadow Summit' With Afghan Women's Rights Leaders As NATO Summit Opens May 20 in Chicago.» Tilgjengelig på:
<http://www.amnestyusa.org/news/press-releases/amnesty-international-hosts-shadow-summit-with-afghan-women-s-rights-leaders-as-nato-summit-opens-ma> (registrert 2.9.2012).
- Amnesty International Annual Report (2011). – Afghanistan.
<http://www.unhcr.org/refworld/country,,AMNESTY,,AFG,,4dce1585c,0.html> (registrert 3.9.2012).
- Bourdieu, P. (1991 [1977]). «On Symbolic Power». I P. Bourdieu, *Language & Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.

Cloud, D. (2004). «To Veil the Threat of Terror». *Quarterly Journal of Speech*, 90(3): 285–306.

Cockburn, C. (2011). «Snagged On the Contradiction: NATO, UNSC Resolution 1325, and Feminist Responses» (Contribution to the Working Group on «Feminist Critiques of Militarization»).

http://www.wloe.org/fileadmin/Files-EN/PDF/no_to_nato/women_nato_2011/NATO1325.pdf

Cohn, C. (2008). “Mainstreaming Gender in UN Security Policy: A Path to Political Transformation?”. I S. M. Rai og G. Waylen, *Global Governance Feminist Perspectives*. New York: Palgrave Macmillan.

Cooke, M. (2002). «Saving Brown Women». *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 28(1): 468–470.

Dezalay, Y og B. G. Garth (1996). *Dealing in Virtue. International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Order*. Chicago og London: University of Chicago Press.

Dezalay, Y. og B. G. Garth (2002). *The Internationalization of Palace Wars. Lawyers, Economists, and the Contest to Transform Latin American States*. Chicago og London: University of Chicago Press.

Dupree, Nancy H. (2002) "Cultural Heritage and National identity in Afghanistan" *Third World Quarterly*, 23(5): 977-89)

Engle, K. (2005). *Liberal Internationalism, Feminism, and the Suppression of Critique: Contemporary Approaches to Global Order in the United States*. *Harvard International Law Journal*, 46(2): 427-439.

FN/UN Women (2012). *UN Women Condemns Violence Against Afghan Women and Calls for Justice*.

<http://www.unwomen.org/2012/07/un-women-condemns-violence-against-afghan-women-and-calls-for-justice/> (lest 4.9.2012).

Gibbins, S. L. (2011). «No Angry Women at the United Nations: Political Dreams and the Cultural Politics of United Nations Security Council Resolution 1325». *International Feminist Journal of Politics*, 13(4): 522–538.

Gilani, S. (2008). «Reconstituting Manhood: Examining Post-Conflict Remasculinisation and its Effects on Women and Women's Rights in Afghanistan». *In-Spire: Journal of Law, Politics and Societies*, 3(2): 53–71.

Harpviken, K. B. og I. Skjelsbæk (2010). «Tilslørt fredspolitik». *Nytt Norsk Tidsskrift* 27(4): 379–388.

Harrington, C. (2011). «Resolution 1325 and Post-Cold War Feminist Politics». *International Feminist Journal of Politics* 13(4): 557–575.

Holst, C. (2009). *Hva er feminisme*. Oslo: Universitetsforlaget.

Khanna, R. (2002). «Taking a Stand for Afghanistan: Women and the Left». *Signs: journal of women in culture and society*, 28(1): 464-465.

Lippe, B.v.d., Väyrynen, T., 2011. Co-opting feminist voices for the war on terror: Laura Bush meets Nordic feminism. *European Journal of Women's Studies*, 18 (1): 19-33.

Lippe, B. v. d. (2012). «The White Woman's Burden: 'Feminist' War Rhetoric and the Phenomenon of Co-Optation». *NORA – Nordic Journal of Feminist Gender Research*, 20(1): 19–36.

RAWA/Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (2012). «Afghan Women under the Tyranny of Fundamentalists». <http://www.rawa.org/temp/runews/2012/07/25/violence-against-women-on-the-rise-in-farah.html> (lest 4.9.2012).

Shepherd, L. J. (2005). «Loud Voices Behind the Wall: Gender Violence and the Violent Reproduction of the International». *Millennium: Journal of International Studies*, 34(2): 377–401.

Shepherd, L. J. (2011). «Sex, Security and Superhero(in)es: From 1325 to 1820 and Beyond». *International Feminist Journal of Politics*, 13(4): 504–521.

Spivak, G. C. (1988). «Can the Subaltern Speak?». I L. Grossberg og C. Nelson (red.), *Marxism and the Interpretation of Culture* (s. 271–313). Houndmills: Macmillan.

Spivak, G. C. (2001). «Questioned on Translation». *Adrift, Public Culture*, 13(1): 13–22.

Stabile, C. A. og D. Kumar (2005). «Unveiling Imperialism: Media, Gender and the War on Afghanistan». *Media, Culture and Society*, 27(5): 765–782.

Stratigaki, M. (2004): The Cooptation of Gender Concepts in EU Policies: The Case of Reconciliation of Work and Family. *Social Politics*, 11(1): 30-56.

Suhrke, A. (2011). *Eksperimentet Afghanistan. Det internasjonale engasjementet etter Taliban-regimets fall*. Oslo: Spartacus.

The High Stakes report (24.2.2011). <http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/>

afghanistan-girls-education-022411.pdf).

Noter

¹ Selve teksten/ordlyden til denne fins på <http://www.un.org/Docs/scres/2000/sc2000.htm>. Resolusjonen finnes i norsk oversettelse her: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/utviklingsamarbeid/kvinner_likestilling/1325.html?id=560774

² Sitatene fra resolusjon 1325 er hentet fra den norske oversettelsen, se note 1.

³ 37 av 193 medlemsland i FN har per 30. juni 2012 laget nasjonale implementeringsplaner, se <http://www.peacewomen.org/naps/> (lest 30.6.2012).

⁴ For grundig analyse av hvordan forestillinger om kvinnen konstrueres i forhold til sikkerhet og vold i resolusjonen, se Shepherd 2005 og 2011.

⁵ Dette kravet om likhet, dvs. like rettigheter for kvinner og menn, er typisk for likhetsfeminismen. En annen type feminisme som vi skal komme inn på seinere er forskjellsfeminismen. Denne kan sies å særlig vektlegge særegne kvinnelige egenskaper som det er et gode for samfunnet å inkludere. (For en innføring i ulike typer feminisme, se Holst 2009: 45–72). Resolusjon 1325 rommer, som vi skal se, både forskjells- og likhetsfeminisme.

⁶ Fra internettsiden "What's in Blue" som formidler informasjon om pågående debatter i Sikkerhetsrådet. Her vises det til "Debate on Women, Peace and Security" som det ble rapportert om 22. februar 2012. <http://whatsinblue.org/2012/02/debate-on-women-peace-and-security.php?page=all&print=true> (lest 26.03.2012).

⁷ Oversettelsen til norsk er vår, og det samme gjelder ved seinere sitat fra engelskspråklige tekster.

⁸ Strøm-Erichsen i tale for Oslo Militære Samfunn 31.10.2006: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2006/kvinner-med-kompetanse-i-forsvaret.html?id=425626 (lest 17. april 2012).

⁹ Fra Suhrkes presentasjon "Eksperimentet Afghanistan" på konferansen "Krig for fred?" på Nansen Fredssenter 15. juni 2012.

¹⁰ Carol Harrington understreker hvordan NGOer som rapporterer om seksuelle overgrep av FNs fredsbevarende styrker, samtidig bidrar til å opprettholde legitimiteten til den situasjonen disse overgrepene finner sted i: "When feminists produce information about peacekeeper sexual violence, experts can call for more effort to implement the Resolution (1325) and the evidence of peacekeepers as sexually violent does not undermine the broader project of peacekeeping and democracy building." (Harrington 2011: 569).